

බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රමයන්හි භාවිත අගය පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්
(දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකාය ඇසුරින්)

එස්. එම්. එන්. එස්. විමලසේන

සාරසංක්ෂේපය

අධ්‍යාපනය වූ කලී සමාජීය ක්‍රියාවලියකි. එහි ආරම්භය මිනිස් වර්ගයාගේ සමාරම්භයට තරම් ම ඈතට දිවෙයි. බෞද්ධ අධ්‍යාපනය ගත් කල එය බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ආර්ය මාර්ගය පදනම් කර ගත් බෞද්ධ දර්ශනයේ ක්‍රියාත්මක අංශය ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රමයන්හි භාවිත අගය දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකාය ඇසුරින් හඳුනාගත හැක්කේ කෙසේ ද? යන ගැටලුව මුල් කර ගනිමින් දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකායගත තොරතුරු අනුසාරයෙන් බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රම පිළිබඳව සොයා බැලීම මෙම පර්යේෂණයේ මූලික අරමුණයි. එම අරමුණ ඉටු කර ගැනීම සඳහා ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය ඔස්සේ රැස් කරගනු ලැබූ දත්ත, විස්තර කරමින් විශ්ලේෂණය කරන ලදී. ඉගෙනුම් ක්‍රියාවලිය සඳහා බුදුන් වහන්සේ උපයෝගී කර ගත් ක්‍රමයක් ලෙස දේශන ක්‍රමය හඳුනාගත හැකි ය. එම ක්‍රමය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා උපයෝගී කරගත හැකි කරුණු හතක් පිළිබඳව මජ්ඣිම නිකායේ සච්චවිභංග සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. ඉන් පළමු වැන්න ආචික්ඛණ ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. ප්‍රකාශ කිරීමට ඇති දේ කෙටි විස්තරයකින් ප්‍රකාශ කිරීම මෙහි දී සිදු කරයි. දේසනා යනු පැහැදිලි විස්තරයක් ලබා දීමෙන් කරුණු දැක්වීමයි. පඤ්ඤාපනා යනු තෙවැනි කරුණ වන අතර එහි තේරුම වන්නේ තේරුම් ගැනීමට, හැඳින් ගැනීමට සැලැස්වීම යන්නයි. පට්ඨපනා යනු ප්‍රබල ලෙස අර්ථ හෙළිදරව් කිරීමයි. විචරණා යනු කොටස්වලට බෙදමින් කුඩා කොටස් පවා දක්වමින් විග්‍රහ කිරීමයි. උත්තානිකම්ම යනු ශ්‍රාවකයාගේ ඥානයට ප්‍රතිෂ්ඨාවක් වන පරිදි ඉදිරිපත් කිරීමයි. ඉගැන්වීම් ක්‍රමය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා සාකච්ඡා ක්‍රමය භාවිත කිරීමේ වැදගත්කම බෞද්ධ ඉගැන්වීම් සම්ප්‍රදායෙහි පවතී. “කායනුත්ථ හික්ඛවේ එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා නාම පන වො අන්තරා කථා විප්පකථාති” ලෙස දීඝ නිකායේ මහාපදාන සූත්‍රයේ සඳහන් වන්නේ ඒ පිළිබඳවයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනයක් ආරම්භ කරන්නේ මහණෙනි, නුබලා මා එන්නට පෙර කුමන කතාවලින් යුක්ත වූවා දැයි යනුවෙන් සාකච්ඡා ස්වරූපයෙනි. ශිෂ්‍ය සාකච්ඡා ක්‍රමය ද බෞද්ධ ඉගැනුම් ක්‍රම අතර පවතී. දක්ෂ ගුරුවරයා ශිෂ්‍යයන්ගේ දක්ෂතා ඒ ඇසුරින් ම හඳුනාගෙන ඉඩ සලසා දිය යුතු ය. ඒ ක්‍රමවේදය මජ්ඣිම නිකායේ සච්චවිභංග සහ උද්දේස විභංග සූත්‍රවල දී බුදුන්වහන්සේ අනුගමනය කර ඇත. බෞද්ධ ඉගැනුම් ක්‍රම අතරින් තවත් වැදගත් ක්‍රමයක් ලෙස පියවරින් පියවර සත්‍ය කරා පුද්ගලයා ගෙන යාමේ පිළිවෙත අනුගමනය කිරීම හඳුනාගන්නට ලැබේ. මජ්ඣිම නිකායේ ගණක මොග්ගල්ලාන සූත්‍රයේ අපේක්ෂිත අරමුණට පියවරෙන් පියවර ළගා වීමේ ක්‍රමය දක්නට ලැබේ. බෞද්ධ ඉගෙනුම් ශිල්පක්‍රම සර්වකාලීන අගයකින් යුක්ත බවත් ඒවා නූතන අධ්‍යාපන ක්‍රමවේදයට ඇතුළත් කරගත හැකි බවත් නිගමනය කළ හැකි ය.

ප්‍රමුඛ පද : අධ්‍යාපනය, බුදුරජාණන් වහන්සේ, දීඝ නිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්ප ක්‍රම

හැඳින්වීම

අධ්‍යාපනය වූ කලී සමාජීය ක්‍රියාවලියකි. එහි ආරම්භය මිනිස් වර්ගයාගේ සමාරම්භය තරම් ම ඇතට දිවෙයි. බෞද්ධ අධ්‍යාපනය ගත් කළ එය බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ආර්ය මාර්ගය පදනම් කර ගත් බෞද්ධ දර්ශනයේ ක්‍රියාත්මක අංශය ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. අධ්‍යාපනය යන වචනයට සම්මත විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කිරීම එතරම් පහසු කාර්යයක් නොවේ. එම සංකල්පය විවිධාකාරයෙන් විග්‍රහ වී ඇති බව පැහැදිලි වේ. බුදුසමයෙහි අධ්‍යාපනය සම්බන්ධ ව සඳහන් තැන්හි යෙදී ඇත්තේ ද සික්ඛා යන පදයයි. මෙහි තේරුම අධ්‍යාපනය, හික්මීම බව පෙනේ. සික්ඛා යන වචනයෙහි සදාචාරාත්මක පුහුණුව, සදාචාරාත්මක ශික්ෂණය යන අර්ථ ද අන්තර්ගතව ඇත. අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීමේ දී බෞද්ධ අධ්‍යාපන දර්ශනයට හිමිවන්නේ සුවිශේෂී ස්ථානයකි. බුදුන් වහන්සේගේ ආර්ය මාර්ගය පදනම් කර ගත් බෞද්ධ දර්ශනයේ ක්‍රියාත්මක අංශය බෞද්ධ අධ්‍යාපනය වශයෙන් හැඳින්විය හැකි ය. බෞද්ධ අධ්‍යාපනයෙහි පරමාර්ථය භෞතික හා ආධ්‍යාත්මික යන උභය ලක්ෂණයෙන් ම පරිපූරණ මිනිසුන් බිහිකිරීමයි. ඒ සඳහා කායික වර්ධනය පමණක් නොව මානසික සුඛනම්‍යතාව ද ඇති විය යුතු ය. බෞද්ධ අධ්‍යාපන දර්ශනයේ මුල් පියවර නිවන අරමුණු කරගෙන ගිහිගෙයින් නික්ම ගොස් පැවිදි වීම බව මහා වග්ග පාලියෙහි සඳහන් වේ. අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියේ දී ඉගැනුම්, ඉගැන්වීම් ක්‍රියාවලියට විශේෂ තැනක් හිමි වේ. ඉගැන්වීමේ ක්‍රියාවලියේ දී ඒ සඳහා ශිල්ප ක්‍රම අවශ්‍ය වේ. අවබෝධය නමැති උසස් ස්ථානයට ළඟා වීම සඳහා අනුග මනය කරන විවිධ මාර්ග ඉගැන්වීමේ ශිල්ප ක්‍රම ලෙස හැඳින්වේ. බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රමයන්හි භාවිත අගය දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකාය ඇසුරින් හඳුනාගත හැක්කේ කෙසේ ද? යන ගැටලුව මුල් කර ගනිමින් දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකායගත තොරතුරු අනුසාරයෙන් බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රම පිළිබඳව සොයා බැලීම මෙම පර්යේෂණයේ මූලික අරමුණයි. වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකාවේ පාසල් අධ්‍යාපන ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමේ දී පැහැදිලි වන්නේ පාසල් පෙළ පොතට සීමා වූ පන්ති කාමරය තුළට කොටු වූ ඉගැන්වීමේ ක්‍රමවේදයක් සිදු වන ආකාරයයි. එබැවින් නිකායගත තොරතුරු අනුසාරයෙන් බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්ප ක්‍රම පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීම හා ඒ පිළිබඳව සමාජ දැනුවත්භාවයක් ඇති කිරීම මෙම පර්යේෂණයේ වැදගත්කම ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. එහි දී බෞද්ධ ග්‍රන්ථ රාශියක මේ පිළිබඳ තොරතුරු අන්තර්ගත වුවද දීඝ නිකායෙහි හා මජ්ඣිම නිකායෙහි අන්තර්ගත සූත්‍ර කිහිපයක් පමණක් මෙම පර්යේෂණයට අදාළ කර ගැනේ. එසේ ම ප්‍රධාන සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය වශයෙන් බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා සංස්කරණයෙහි අන්තර්ගත දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකාය උපයෝගී කර ගන්නා අතර පැලැන්වත්තේ ධම්මතිලක හිමි විසින් 1999 වර්ෂයේ දී ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද බෞද්ධ අධ්‍යාපනය නමැති ග්‍රන්ථය ද උපයෝගී කර ගන්නා ලදී. බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රමයන්හි භාවිත අගය පිළිබඳ දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකාය ඇසුරින් විමසීමට මෙහි දී අපේක්ෂා කරනු ලැබීය.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය හා විධික්‍රමය

මෙහිදී ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය අනුගමනය කරන ලදී. පුස්තකාල පරිශීලනයෙන් සොයා ගනු ලැබූ ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය හා ද්විතීක මූලාශ්‍රය අනුසාරයෙන් රැස්කරගත් දත්ත විස්තර කරමින් නිගමන කරා ප්‍රවේශ වීමට බලාපොරොත්තු විය.

ප්‍රතිඵල හා සාකච්ඡාව

බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්ප ක්‍රම පිළිබඳව දීඝ නිකාය හා මජ්ඣිම නිකාය අනුසාරයෙන් හඳුනා ගන්නට ලැබුණි. ඒ අනුසාරයෙන් බුදුන්වහන්සේ ඉගැනුම් ක්‍රියාවලියට දායක කර ගැනීමට සුදුසු ක්‍රම ලෙස දැක් වූ කරුණු පහත පරිදි පෙළ ගැස්විය හැකි ය. ඉගෙනුම් ක්‍රියාවලිය සඳහා බුදුන් වහන්සේ උපයෝගී කර ගත් ක්‍රමයක් ලෙස දේශන ක්‍රමය හඳුනාගත හැකි ය. එම ක්‍රමය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා උපයෝගී කරගත හැකි කරුණු හතක් පිළිබඳව මජ්ඣිම නිකායේ සච්චවිභංග සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. ඉන් පළමු වැන්න ආවික්ඛණ ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. ප්‍රකාශ කිරීමට ඇති දේ කෙටි විස්තරයකින් ප්‍රකාශ කිරීම මෙහි දී සිදු කරයි. දේසනා යනු පැහැදිලි විස්තරයක් ලබා දීම මගින් කරුණු දැක්වීමයි. පඤ්ඤාපනා යනු තෙවැනි කරුණ වන අතර එහි තේරුම වන්නේ තේරුම් ගැනීමට, හැදිනා ගැනීමට සැලැස් වීම යන්නයි. පට්ඨපනා යනු ප්‍රබල ලෙස අර්ථ හෙළිදරව් කිරීමයි. විචරණා යනු කොටස්වලට බෙදමින් කුඩා කොටස් පවා දක්වමින් විග්‍රහ කිරීමයි. උත්තානිකම්ම යනු ශ්‍රාවකයාගේ ඥානයට ප්‍රතිශ්ඨාවක් වන පරිදි ඉදිරිපත් කිරීමයි. ඉගැන්වීම් ක්‍රමය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා සාකච්ඡා ක්‍රමය භාවිත කිරීමේ වැදගත්කම බෞද්ධ ඉගැන්වීම් සම්ප්‍රදායෙහි පවතී. “කායනුත්ථ හික්ඛවේ එතරහි කථාය සන්තිසින්නා නාම පන වො අන්තරා කථා විජ්ජකථාති” ලෙස දීඝ නිකායේ මහාපදාන සූත්‍රයේ සඳහන් වන්නේ ඒ පිළිබඳවයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනයක් ආරම්භ කරන්නේ මහණෙනි, නුබලා මා එන්නට පෙර කුමන කතාවලින් යුක්ත වූවා දැයි යනුවෙන් සාකච්ඡා ස්වරූපයෙනි. ශිෂ්‍ය සාකච්ඡා ක්‍රමය ද බෞද්ධ ඉගැනුම් ක්‍රම අතර පවතී. දක්ෂ ගුරුවරයා ශිෂ්‍යයන්ගේ දක්ෂතා ඒ අයුරින් ම හඳුනාගෙන ඉඩ සලසා දිය යුතු ය. ඒ ක්‍රමවේදය මජ්ඣිම නිකායේ සච්චවිභංග සහ උද්දේස විභංග සූත්‍රවල දී බුදුන්වහන්සේ අනුගමනය කර ඇත. බෞද්ධ ඉගැනුම් ක්‍රම අතරින් තවත් වැදගත් ක්‍රමයක් ලෙස පියවරින් පියවර සත්‍ය කරා පුද්ගලයා ගෙන යාමේ පිළිවෙත අනුගමනය කිරීම හඳුනාගන්නට ලැබේ. මජ්ඣිම නිකායේ ගණක මොග්ගල්ලාන සූත්‍රයේ අපේක්ෂිත අරමුණට පියවරෙන් පියවර ළගා වීමේ ක්‍රමය දක්නට ලැබේ. තමන් ඉදිරිපත් කරන ගැඹුරු කරුණු පැහැදිලි කිරීම සඳහා උපමා රූපක භාවිත කිරීමක් බුදුරජාණන් වහන්සේ භාවිත කර ඇත. මජ්ඣිම නිකායේ වම්මික සූත්‍රය සම්පූර්ණයෙන්ම උපමා රූපක මගින් ගැඹුරු ධර්මය විස්තර කළ තැනකි. එසේ ම ප්‍රායෝගික ක්‍රමය උපයෝගී කර ගනිමින් ඉගැන්වීම ද බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුදත් ක්‍රමයකි. දැන දැන බොරු කීමෙහි ලැජ්ජා නැති පැවිද්දාගේ පැවිද්ද කෙබඳු දැයි දක්වනු පිණිස උන්වහන්සේ දිය බඳුනක් ආධාර කොට ගෙන කුඩා රාහුල හිමියන්ට දහම් දෙසූ ආකාරය මජ්ඣිම නිකායේ රාහුලෝවාද සූත්‍රයේ සඳහන් වෙයි. එමෙන් ම බෞද්ධ ඉගැනුම් ශිල්ප ක්‍රම අතර ආදේශ ක්‍රමය ද වැදගත් බව හඳුනාගන්නට ලැබේ. ශිෂ්‍යයන් පිළිගෙන ඇති වැරදි අදහස් හා ක්‍රියා පිළිවෙත් නිවැරදි මගට ගෙන ඒම මෙම ක්‍රමයේ අදහසයි. දීඝ නිකායේ සිඟාලෝවාද සූත්‍රයේ සිඟාල සිටු පුත්‍රයා සදිසා නමස්කාරය අනුගමනය කළේ අනවබෝධයෙනි. එහි නිවැරදි මග පෙන්වාදීමට ආදේශකයක් ලෙස එම වැරදි ක්‍රියා පිළිවෙළ ම උපයෝගී

කරගෙන ඇත. බෞද්ධ අධ්‍යාපන දර්ශනයෙන් උගන්වා ඇති මාර්ගය පුද්ගල සමාජ වශයෙන් උභයාර්ථ සංසිද්ධිය ඇති කරන දෙලොව ජයග්‍රහණය කළ හැකි ක්‍රමික මාර්ගයකි. ඒ අනුව පැහැදිලි වන්නේ අධ්‍යාපන දාර්ශනික අරමුණු සපුරා ගැනීමට අත්‍යවශ්‍ය අංගයක් ලෙස බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රම වැදගත් වන බවයි.

නිගමනය

බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්ප ක්‍රම රැසක් මජ්ඣිම නිකාය හා දීඝ නිකාය ඇසුරෙන් හඳුනාගත හැකි අතර දීඝ නිකායගත හා මජ්ඣිම නිකායගත බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්ප ක්‍රම සර්වකාලීන අගයකින් යුක්ත බවත් එබැවින් ඒවා නූතන අධ්‍යාපන ක්‍රමවේදයට ඇතුළත් කරගත හැකි බවත් නිගමනය කළ හැකි ය.

ප්‍රමුඛ පද

බෞද්ධ අධ්‍යාපනය, බුදුරජාණන් වහන්සේ, දීඝ නිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, බෞද්ධ ඉගැන්වීම් ශිල්පක්‍රම

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍ර

- දීඝ නිකාය, (1962) ලංකාණ්ඩුවේ ප්‍රකාශන, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා
- මජ්ඣිම නිකාය, (2004) ලංකාණ්ඩුවේ ප්‍රකාශන, බුද්ධජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා

ද්විතීයික මූලාශ්‍ර

- අදිකාරම්, ඊ. ඩබ්ලිව්. (1957) බෞද්ධ අධ්‍යාපනය හා වෙනත් ලිපි කොළඹ: ජයවර්ධන සහ සමාගම
- ගම්මැද්දගේ, රත්න ලාල්. (2008) සමකාලීන ගැටුම් නිරාකරණයෙහිලා බෞද්ධ ඉගැන්වීම්වල අදාළත්වය මහමිත්තව පඤ්ඤාරතන හිමි සහ මැඩිල්ලේ පඤ්ඤාලෝක හිමි (සංස්.) මාගධී. ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය: පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයන සංසදය, පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයනාංශය
- ඤාණානන්ද හිමි, මුවඇටගම. (2013) ළමා සංවර්ධනය උදෙසා වන බෞද්ධ ඉගැන්වීම් පිළිබඳ විමර්ශනයක් වරදිවල විජයසුමන හිමි (සංස්.) ප්‍රවචන. අනුරාධපුර: ශ්‍රී ලංකා හික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය
- ධම්මනිලක හිමි, පැලැන්වත්තේ (1999) බෞද්ධ අධ්‍යාපනය කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ
- ප්‍රේමසිරි පී. ඩී. (1999) පෞරුෂත්වය හා වර්ත වර්ධනය පිළිබඳ බෞද්ධ ඉගැන්වීම, පොල්පිටියේ ඤාණරංසි හිමි සහ තවත් අය, (සංස්.) ලෝවන. අනුරාධපුර: බුද්ධශ්‍රාවක හික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය ප්‍රඥාකීර්ති හිමි, කොටහේනේ. (2000) ආගම හා සමාජය කැලණිය: විශාලංකාර පිරිවෙණ
- වීරකෝන්, හේමචන්ද්‍ර. (1961) බෞද්ධ සමාජ ධර්මය මහනුවර: බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය සිරිසුමන හිමි, හැපොලගම. (2001) බුදුරජුන්ගේ ඉගැන්වීම් ක්‍රම ශිල්ප කොළඹ: ජාතික පුස්තකාල හා ප්‍රලේඛන සේවා මණ්ඩලය
- සුමනරත්න, අලුත්වල (1993) බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙන් මතු වන අධ්‍යාපන මූලධර්ම කොළඹ: එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ